

היו"ר ש' וייס:

טוב, בבקשה.

דוד מנע (חליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, דנים אנו בבעיה כאובה מאד של החברה
הישראלית - - -

היו"ר ש' וייס:

חבר-הכנסת כהן, זה הנושא שלך.

דוד מנע (חליכוד):

- - - למן הקמתה, ואנחנו דנים בבעיה של ילדי תימן כאשר ילדים נעלמו, ושנים
על-גבי שנים דנו, דיברו, כתבו מאמרים, חזרו וכתבו, ובדקו, וחזרו ובדקו, אבל השאלה
עודנה נשאלת והיא: מה היה פה? מה נעשה פה? ומה בדיוק קרה בפרשה הכאובה הזאת?

חבר-הכנסת כהן ואני שמענו בצהרים עדויות של ילדה שהגדירה עצמה כילדת-תימן,
והיא מחפשת את הוריה, ושל הורים שמחפשים את ילדיהם. חלק מאותם ילדים - יודעים
שהם נמצאים, חלק נמצא בארצות-הברית, חלק נמצא באירופה, וחלק נמצא במדינת-ישראל.

בצהרים גם השתתף ראש המועצה של ראש-העין, יגאל יוסף, שטען שאחותו, בתחילת
שנות החמישים, נעלמה, וכפי הנראה נחטפה. עדויות רבות ישנן גם אצל יוצאי תימן,
וחלקם גם חברים בעמותה שבראשה עומד הרב עוזי משולם, שריכזה פעולות רבות ועשתה
עבודה יסודית מאד כל השנים. אין לי שום ספק שבעתיד ממשלת-ישראל תצטרך חלק גדול
מהמסמכים הללו, כולל גם שיתוף ובדיקה של כל הדברים הללו.

הבעיה הזאת עודנה קיימת, הבעיה הזאת עודנה עומדת, והבעיה הזאת נשאלת יום
יום עת הורים שואלים לאן נעלמו ילדיהם, ועת ילדים שואלים היכן הוריהם? ולא רק
בילדי תימן עסקינן. מדובר במאות ילדים, רובם יוצאי תימן, אבל ישנם גם מעדות
אחרות, יוצאי עיראק ופרס, מצרים ואחרים. הבעיה היא בעיה שקיימת ומחכה לפתרון.

לפני מספר שנים מצאו קבר בכפר-יונה ובו מצאו עצמות ילדים. היתה טענה שזה חלק מאותם ילדי תימן, והיתה טענה אחרת שמעולם לא היו שם ילדי תימן. גם זה וגם זה, גם עדות זו או גם עדות אחרת, בסופו-של-דבר תרגיע את כולם שהרי אם היו פה אכן קבורים ילדי תימן - בואו נבדוק זאת. אז למה חושבים שאנשים לא נעלמו? נפטרו? אבל אם הורים טוענים שהילדים שלהם נעלמו, וחלק מהם גם יודע, למרבה הצער, איפה הבת שלהם או היכן הבן שלהם נמצא, אני לפחות מכיר מקרה אחד של הורים שהודיעו להם שילדתם נפטרה, והילדה נמצאת בארצות-הברית. יש השם, יש את המשפחה המאמצת, והדברים מתחילים לאט לאט להתגלות, מה גם שהימים האלה, 1993, קרוב ל-40 שנה אחרי המקרים האלה, ההורים הזדקנו, האנשים שטיפלו בדבר הזדקנו, יתכן שבעוד שנה-שנתיים-שלוש לא נוכל לקבל עדויות מאותם אנשים שהרי הגיל הביולוגי עושה את שלו והורים לא יוכלו לתת עדויות בעתיד, וגם האנשים שעסקו אז, אז אם הם היו בני 30-40, הרי כיום הם בני 80, ומי יודע מה יהיה בשנים הקרובות.

לכן זאת התקופה, זאת הבשלות של התקופה לבדוק את הנושא הזה, את ולתמיד לתת פתרון להורים, לילדים, לאחים ולאחיות, והם ידועים. הרי ועדות בדקו זאת בעבר, לא הגיעו למסקנות מוחלטות, יש השמות, יש התעודות, לא הגיעו למסקנות ברורות.

לכן חבר-הכנסת רענן כהן ואני מציעים להקים ועדה ממלכתית, לקבל עדויות מכולם, כולל נציג של המשפחות הללו, שיהיה חבר אפילו, על-מנת שתבדוק את ולתמיד את הפרשיה הזאת, ואין פה שום עניין לא לחבר-הכנסת רענן כהן, לא לי, ולא לעוד רבים מחברי הבית הזה. חבר-הכנסת יהושע מצא, יושב-ראש ועדת הפנים ואיכות הסביבה, ציין שגם בקדנציה הקודמת דנו בזה, אבל רק דנו, לא סיכמו, לא היו מסקנות, והפרשה הזאת לא נבדקה עד תומה. לכן אני חושב שהיום, 1993, כ-40 שנה אחרי המקרים הללו, יש צורך בוועדת חקירה ממלכתית שתבדוק את הנושא הזה ותרגיע את כולם, את ההורים, את הילדים, את הציבור, לא לעשות חשבונות, אלא פשוט לדעת בדיוק מה היה פה ולתת תשובות להורים ולילדים. תודה רבה.

היו"ר ש' וייס:

אני מודה לך מאד חבר-הכנסת דוד מנע. חבר-הכנסת רענן כהן - בבקשה. גם אתה תשתדל לקצר כדי שנתארגן לקראת הדלקת הנרות. בבקשה, חבר-הכנסת רענן כהן.

רעון כהן (העבודה):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, כנסת נכבדה, אכן היום קיימנו ישיבה ארוכה עם עשרות עשרות רבות של נכבדי העדה, ישבנו ושמענו, חבר-הכנסת דוד מנע ואני. מה ששמענו מפייהם שבנושא הכאוב הזה ישנה פרשה של 1700 איש שנחטפו ממוסדות המדינה, כ-20% נמכרו בישראל, וכ-80% נמכרו בארצות-הברית.

אחרי כן מי

זו פרשה שהתחילה עם הקמת המדינה, ועד היום אין עליה תשובה.

אני רוצה לפתוח את נאומי במסקנה הראשונה של ועדת הפנים ואיכות הסביבה שאמרה: "פרשת ילדי תימן הנעדרים היא טרגדיה משולשת: של ההורים הביולוגיים, של ההורים המאמצים, ושל הילדים המחפשים את זהותם המקפלת בתוכה מטען אנושי שאין לו אח ורע. כארבעים שנה חלפו מאז הופרדו ילדים מהוריהם וילדים הורחקו מהוריהם, אך הכאב עדיין טרי ועמוק בלבבות הילדים והוריהם".

פרשת ילדי תימן חייבת להדליק כל לב רגיש ולעורר את מצפונם של האחראים, להתייחס אליה בהכנעה ובכובד ראש. עד היום מסרב הלב היהודי של האמהות, האבות והמשפחות, לקבל את האינפורמציה, אולי השקרית - בעיניהם של אלה שהיו אתנו היום - שהילדים נפטרו ונקברו. וכך קורה שפרשת ילדי תימן הנעדרים מסרבת לרדת מסדר היום הציבורי. הנושא הכאוב הזה עולה מפעם לפעם לסדר היום, אולם משום מה אינו מגיע למיצוי.

יושבים כאן אתנו למעלה מ-100 אנשים שבאו לשמוע את הדיון. הם נמצאים ביציע. הם רוצים לשמוע גם את עמדתה של הכנסת בסוגיה הזאת.

גורלה של גולת תימן בגלות היה קודר. אלפיים שנות גלותה היו פרק היסטורי רצוף יסורים ותלאות. משנפתחו שערי הארץ בשנת 1949, יהודי תימן עלו בהמוניהם לארץ וחזון הגאולה שלהם החל להתממש. הם הגיעו כשלידים, לבושי קרעים, חלקם סובלים מתת-תזונה וממחלות קשות, אולם הם לא נתפסו ליאוש, והם הבינו שהם צריכים לשאת את כל סבלות הדרך עד שיגיעו אל המנוחה והנחלה במדינת ישראל, הארץ שבמשך שנים חלמו עליה.

על הקושי הזה נתוספו קשיי קליטה של זקנים וצעירים, קשיי שפה, חולי רב. בתהליך קליטתם בארץ, אדוני היושב-ראש, הועברו הפגועים מבני העדה, ובעיקר התינוקות, לבתי-חולים. מספר רב של ילדים מעולי תימן אבדו עקבותיהם, והוריהם לא ידעו היכן הם.

במשך שבע-עשרה שנים, בין השנים 1949-1966, ריחפה תעלומת הילדים. על מספר הילדים האבודים יש גירסאות שונות. זה ממש מדהים, המספר שמדברים עליו. כאילו לא מדובר בילדינו, אחינו, משפחתנו. מדברים על 955 ילדים. באחרונה מספרם הגיע ל-1,700. אבל לא עושים מאומה.

בשנת 1966 הפרשה קיבלה הד תקשורתית. כי בשנה זו קיבלו אחדות מהמשפחות צווי גיוס לצבא עבור בניהם הנעדרים. ההורים שבו לסיוט הנורא ודרשו לדעת אחת ולתמיד האם בנם או בתם חי או מת.

אני רוצה להביא כאן דוגמה של מסמך אחד, בקשר לילדה בשם משה חוברה. היתה פניה בקשר אליה, כדי לדעת מה קורה איתה. בתשובה של משרד הפנים נאמר: התושב עזב את הארץ ביולי 1963. כשפנו בענין זה למשרד העבודה והרווחה, התשובה שנתקבלה היא: "בהמשך לפנייתך ולשיחותינו הטלפוניות בקשר לילדה משה חוברה, בדקנו אצל רשם פנקס האימוצים ובגנזך, ולא מצאנו כל רישום המעיד על אימוצו של הילד". ועוד מכתב על משה חוברה, ממינהל האוכלוסין: "בענין בקשתך למתן תעודת פטירה ע"ש חוברה משה, צר לנו להודיעך כי לא מצאנו את שם המנוחה בפנקס הפטירות".

בינואר 1967 מינה שר המשפטים דאז, שמשון שפירא, ושר המשטרה דאז, אליהו ששון, ועדת חקירה בפרשת היעלמותם של ילדי תימן. ועדת מינקובסקי-בהלול הגיעה למסקנות מסויימות, לא אכנס אליהן. ועדה אחרת קיבלה עוד מסקנות.

לסיום, אדוני היושב-ראש, אני רוצה להציע להקים ועדת חקירה ממלכתית לבדיקת חטיפתם ומכירתם של ילדי תימן. ועדה כזאת דרושה כדי שיעשה צדק עם ההורים שילדיהם נעלמו, כדי שלעם תהיה תחושה של נקיון כפיים ומצפון מול ההורים הדורשים זאת, וכדי שההיסטוריה הציונית לא תסחוב עמה את הכתם המכוער של סחר בילדים ואימוץ ללא רשות הוריהם.

אם נצא עם החלטה על הקמת ועדת חקירה, ואני מדבר בשמי ובשם חבר-הכנסת דוד מנע, אנחנו נביא גאולה וניטיב את התחושה של אותם אנשים הסובלים זה שנים רבות.

היו"ר ש' וייס:

אני מאד מודה לחברי הכנסת דוד מנע ורענו כהן על היוזמה ועל העלאת הנושא. המרגש והחשוב הזה לדיון. אדוני שר המשפטים, בבקשה.

שר המשפטים ד' ליבאי:

נכבדי יושב-ראש הכנסת, חברי הכנסת, בספטמבר 1988 מינה ראש הממשלה דאז, מר יצחק שמיר, ועדת בירור בראשות השופט ד"ר משה שלגי לענין ילדי תימן הנעדרים. הוועדה התבקשה לטפל בענינים ובתלונות שלא נדונו ושלא נבדקו בעבר על-ידי ועדת בהלול-מינקובסקי שהוקמה בשנת 1967 ואשר הוזכרה על-ידי חבר-הכנסת רענן כהן. באשר לענינים שטופלו בעבר על-ידי ועדת בהלול, אמורה היתה ועדת השופט שלגי לטפל רק במקרים שבהם נמצא חומר עובדתי שלא נבדק בעבר.

חברים נוספים בוועדת שלגי הם נציג מינהל האוכלוסין במשרד הפנים, נציג משטרת ישראל, נציג היועץ המשפטי לממשלה, וכן ראש מועצת ראש העין, שהוא יושב-ראש הוועד הציבורי לענין ילדי תימן.

הוועדה החלה לפעול באוקטובר 1988 ופירסמה מודעות בעתונים בהן הוזמן הציבור למסור תלונות על העדרם של ילדים וכל מידע הקשור בנושא.

הוועדה ריכזה חומר ממקורות שונים, מפניות הציבור, ממשטרת ישראל, מחוקר מומחה לנושא באוניברסיטת בר-אילן, וכן נבחן חומר שהובא ממשרדי הסוכנות ומגנזך המדינה.

הוועדה הכינה רשימה של כמה מאות שמות, מתוכם כמה ילדים שנעלמו עוד בעדן, בטרם הגיעו ארצה, וכן כמה ילדים שנעלמו באותה תקופה ושאינם יוצאי תימן, והחלה לבדוק מקרים אלה אחד לאחד, תוך שהיא מתמקדת בבירור גורל הילדים ולא דווקא באחריות האנשים והמוסדות שהיו מעורבים בנושא.

בתחילה נערכו הבדיקות על-ידי אנשי מינהל האוכלוסין. עם התרבות הבדיקות, ולאחר שנסיון להעסיק שוטרים בגימלאות, שהיו חוקרים בעבר, לא עלה יפה מבחינת קצב העבודה והיקפה, החליטה הוועדה לפני כשנה להעסיק גם חוקרים פרטיים מטעמה. חוקרים אלה בודקים כיום את כל החומר הרלבנטי שנמצא בגנזך המדינה, בארכיוני הסוכנות, ברשימות שנותרו מאותה תקופה בחברות קדישא, בבתי-חולים, במוסדות נוער ובזווינג-נוספים, ובמידת הצורך אף שבים החוקרים ופונים למשפחות שהתלוננו, לרשויות האימוץ ולגורמים נוספים.

(אחרי כן - צט)

עד כה הסתיים הבירור בכשלושה רבעים מכל המקרים, יתר המקרים נמצאים בשלבים שונים של בדיקה. מאחר שעבודת החוקרים נמצאת כיום בעיצומה וחלה התקדמות ניכרת בטיפול, אני מציע להניח לוועדה נכבדה זו לסיים את עבודתה. ניתן לפיכך להסתפק היום בדברי ולחזור ולהעלות נושא זה לדיון בסיום עבודתה של הוועדה, כי אני מניח שחברי הכנסת הנכבדים המציעים, דוד מנע ורענן כהן, אולי לא היו ערים לשלב זה, לשלב מתקדם זה, שבו נמצאת ועדת השופט בדימוס שלגי. אבל אם חברי הכנסת הנכבדים, דוד מנע ורענן כהן, מבקשים להמשיך את הדיון בנושא רגיש זה בוועדת העלייה והקליטה של הכנסת, אני משאיר את זה לשיקול דעתם ולי אין שום התנגדות גם לכך. זה לשיקול דעתכם.

היו"ר ש' וייס:

תודה.

שר המשפטים ד' ליבאי:

מה מבקשים חברי הכנסת?

היו"ר ש' וייס:

חבר-הכנסת רענן כהן, אתה מסתפק בהודעה או שהיית רוצה שוועדת העלייה והקליטה תדון בכך?

רענן כהן (העבודה):

אני רוצה דיון בוועדה.

היו"ר ש' וייס:

חבר-הכנסת מנע?

דוד מנע (הליכוד):

וועדה.

היו"ר ש' וייס:

אם כן יש כאן הסכמה, אבל יש שני חברי כנסת שרוצים להסיר את הנושא מסדר היום:
חבר-הכנסת סילבן שלום - לגבי הצעתו של חבר-הכנסת מנע, וחבר-הכנסת בא-גד לגבי
הצעתו של חבר-הכנסת רענן כהן. בבקשה, חבר-הכנסת סילבן שלום, דקה אחת.

אני רוצה להסביר היום במיוחד, שאלה שמבקשים להסיר לא מתכוונים לכך, הם רוצים
להביע עמדה. אני אומר את זה בעיקר בגלל האורחים שיש לנו ביציע, כי לכולם יש רצון
טוב כאן.

סילבן שלום (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, טוב שאמרת את זה. כמובן שהבקשה היא בקשה טכנית כדי להביע
עמדה ולהצטרף לשני חברי הכנסת שהעלו נושא חשוב מאוד.

הנושא של ילדי תימן הוא נושא כאוב מאוד בעדה התימנית. אני יכול לומר, כאחד
שהסתובב הרבה בארץ גם במסגרת מערכת הבחירות הפנימית שלי, ופגש הרבה מיוצאי תימן,
שבמקומות רבים ביקשו ממני ושאלו מה אפשר לעשות למען העניין.

אני חושב, אדוני שר המשפטים, שהוועדה הזאת שקיימת היא ועדה חשובה, אני גם
מכיר את השופט שלגי, הוא היה מורה שלי, ואני חושב שטוב יהיה שהוועדה תסיים את
התפקיד שלה בהקדם האפשרי כדי שנוכל לדעת סוף סוף מה עומד מאחורי ההיעלמות של אותם
ילדים קטנים ומסכנים. תודה רבה.

היו"ר ש' וייס:

תודה.

חבר-הכנסת בא-גד, פסוק פסוקך.

יוסף בא-גד (מולדת):

אדוני היושב-ראש, קיבלתי בסיפוק את הודעתו של שר המשפטים על הוועדה ואני מציע משהו טנטטיבי על תנאי: שזה יועבר לוועדה, ואם לא נהיה מרוצים מהתשובה, אם היא לא תספק, נדון בכך. כי אני רוצה לומר רק משפט אחד: הפרשה כולה היא פרשה טראגית והיא כתם עד שהיא לא תתברר. לכן אני חושב שיש לייחס לה את המשקל מעבר למקובל, כי זו פרשה טראגית בראשית הולדתה של מדינת ישראל.

היור"ר ש' וייס:

תודה.

אם מותר לי להצטרף להצעתו של חבר-הכנסת בא-גד כדי שיהיה רשום בפרוטוקול: אנחנו נעביר את זה לוועדת העלייה והקליטה. אנחנו ממליצים, לא מחייבים, שהוועדה תמליץ - מתוך רצון חופשי שלה - כדי שלא תהיה עבודה של שתי ועדות מתחרות, ובשלב מסויים היא תיכנס לעניינים כשהיא תחוש שזה חיוני. זאת המלצה, ויושב-ראש הוועדה, חבר-הכנסת עמנואל זיסמן, ינהג כהבנתו.

חברי הכנסת, יש פה הסכמה ואנחנו מצביעים על ההצעות האלה בצוותא - בעד, נגד וכן הלאה. בעד - המשמעות היא לוועדה.

הצבעה מס' 1

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה - 12

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר היום - אין

נמנעים - אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת העלייה והקליטה נתקבלה

היו"ר ש' וייס:

12 תומכים, אין מתנגדים, אין נמנעים. בעצם כל חברי הכנסת כאן חברו יחדיו כדי לסייע למשפחות ולכל אלה שכל-כך סובלים מהנושא הזה כדי לקבל תשובות קצת יותר ברורות. תודה רבה.

חברי הכנסת, אנחנו מפסיקים את הישיבה להפסקה קלה. אתם כולכם מוזמנים לטרקלין לברכות, להדלקת נרות של חנוכה. כמובן כל באי הבית מוזמנים - חברי הכנסת וסגל העובדים. אנחנו נשמיע צלצול ואז נשוב לאולם המליאה להמשך הדיונים. ובכן, הפסקה קלה.

(הישיבה נפסקה בשעה 16:54)